

**«Калыкемлан
вумым
савем»**

Сергей Николаевич Николаевлан 110 ий

Коркатово ял, 2018 ий

Сергей Николаев 1908 ий 23 мартыште Чарла уезд, Себеусад волость, Кугу Овдасола ялысе кресаньык ешеш шочын. Ачаже, Николай Григорьевич, земский школым тунем пытарен. Аваже, Пелагея Антоновна, грамотым пален огыл гынат, 1915 ийыште эргыжым ялысе ныл классан школыш тунемаш намиен коден.

1924 ийыште Сергей Николаев
Арын шымияш школым сайын
тунем пытара да вараже
комсомолын Морко канткомжо,
умбакыже тунемаш манын,
Краснококшайскышке колта.
Тудым Марпедтехникум пелен
шымияш опытно-показательный
школын шымше классышке
тунемаш налыт. Школым тунем
лекмеке, 1925 ий шыжым,
Марпедтехникумын икымше
курсышкыжо кусарат. Тыште уста
марий композитор
И.С. Ключников-Палантайын
хорышкыжо логалеш.

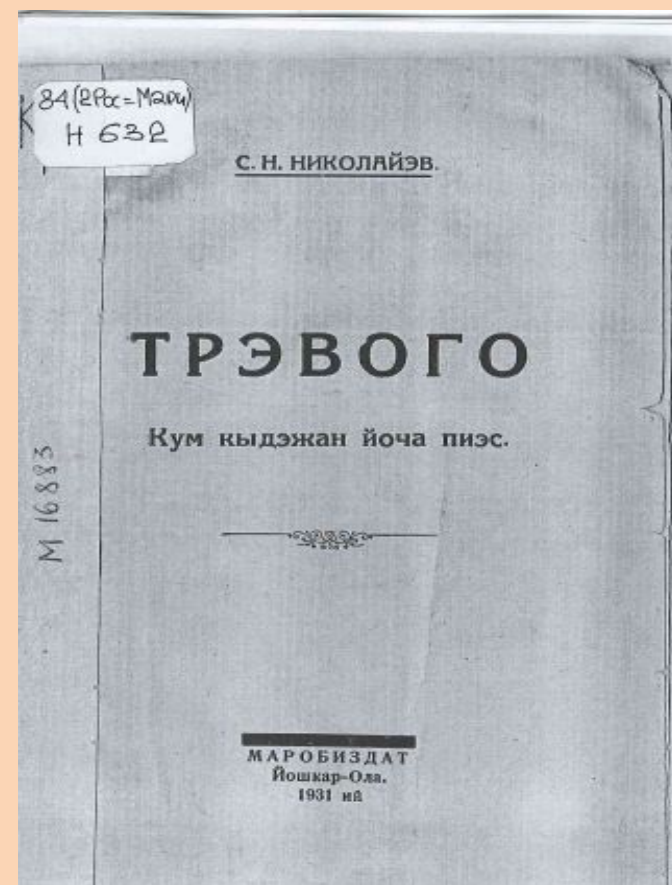
1929 ийыште комсомол ячейкыште техсекретарь лийын. Марий педтехникум Сергей Николаевын ушешыже да шүмешыже пеш келге да сай шарнымашым коден. Туныктышо специальностьым налмеке икымше шонымашыже шукталтеш.

1929 гыч 1931 ий годсек педтехникум пелен шымияш опытно-показательный школышто шочмо йылмым да литературым туныктен. Школышто пашам пеш куанен ыштен. Тиде жапыштак литературный да драматический кружоклам вуйлатен. Тудо шке кида возымо «Рвезе вий» журналым луктын. 1930 ий тўнгалтыште школысо драмкружоклан лўмынак возаш тўнгалын.

Вара тудо граждан сар жапыште
ялыште классовой кучедалмаш нерген
«Ош когарш» пьесым возаш шонен
пышта. 1931 ийыште посна книга дене
«Тревога» книгаже савыкталтеш.
Тунам С.Г. Чавайн редактор семын
савыкташ полшен. Кокымшо
шонымашыжат шукталтеш – драматург
лиеш.

1931 гыч 1933 ий марте
С.Н. Николаев Москосо
пединститутышто шинчымашым
пога, но кумшо курс гыч
тунеммыжым кўрлеш да еш
амаллан кōра Йошкар-Олашке
толеш, ик ий Мароблонышто
ышта, тунамак марий йылме дене
учебникым лукмаште тырша.
1936 ийыште Марпединститутым
тунем пытара. Тиде ийлаштак
общественный деятель, учёный,
писатель В.А. Мухин-Сави дене
чак палыме лиеш.

Тиде ийыштак «**Полатовын сўанже**» музыкальный пьесым воза. Тиде пьесе 1938 ий апрельыште «**Салика**» лўм дене Маргостеатрыште шындалтеш. Спектакль сенымашым конда да Сергей Николаевынат у драматический произведенийлан кумылжо шулдырангеш. Тыгк творческий корныжо тўнгалеш да кумшо шонымашыжат шукталтеш – профессиональный драматург лиеш.

*Сергей Николаев «Саликам»
возымо жапыште. 1938 ий.*

Нина Конакова

1938 ий 5 апрельыште «Салика» спектакльын премьерыже лиеш. Салика рольым эн ондак артистка Нина Конакова модын. Тудо кап-кыл денат, шке моторлыкшо денат сылне шүшпык гай йүкшо денат Саликан образшылан пеш келшен, пуйто лач тиде рольлан пүралтын. Салика – марий үдырамашым иктешлен ончыктышо типический да поэтический образ.

Светлана Гладышева

Светлана Строганова

1939 ийыште ныл кыдежан, кандаш сүретан музыкальный драма «Вүдшо йога» шочеш. Драматург Сергей Николаев шкенжын тиде пьесыштыже бурлак ден кресаньык-влак коклаште 1905-1906 ийлаште революционный пашам ыштен шогымо нерген, кугыжан власть да верысе тудын представительже-влак – лесопромышленник, земский начальник староста, урятник тўшка ваштареш кучедалме нерген сүретлен ончыктен. 1940 ий 5 апрельыште премьеры лие.

Бурлак Алексей ден Саскавий

1939 ий январьыште партий членыш кандидатлан пуртеныт,
ВКП(б) членыш кусарышт.
8 апрельыште Марий АССР искусство паша управлений пелен Главреперткомын уполномоченныйжылан пенгыдемдышт,
Москваш тылзаш курсыш колтышт.
26 апрельыште партий Марий обкомын пунчалже почеш МАССР писатель ушемывм организоватлаш оргкомитетын вуйлатышыжлан шогалтеныт.

Ануш

«У саска» ныл кыдежан, куд сүретан музыкальный комедий 1940 ийыште возалтын. Тиде пьесыште С. Николаев шке ончыланже пеш күлешан задачым шынден: колхоз яллам олма сад дене тўзатыме фонеш колхозный молодёжын паша героикжым почын пуаш, йōратымаште, еш илышыште, осал йырнык койышым карген, у советский отношениым, у моральым илышыш шындаларт пуремыштым ончыкташ. Пьесын тўн геройжо - молодежь, а тудын вожакше – Ануш. Действий «Пеледыш» колхозышто кая. 1941 ий 16 январьыште тиде комедийын премьерыже лие.

Сергей Николаев

«**Лейтенант Огнев**» –

ныл кыдежан, шым сүретан
драмым 1941 ийыште возен.

Оборонный темылан тиде
патриотический пьесым

Сергей Николаев

режиссёр Н. Станиславский

дене тылзе жапыште возен пытарен.

Пьесыште Йошкар Армийын да советский калыкын

1939 ий шыжым 1940 ий телым белофинн кашак

ваштареш кучедалмышт нерген ойлалтеш.

1941 ий 21 июньышто премьерыже лийын.

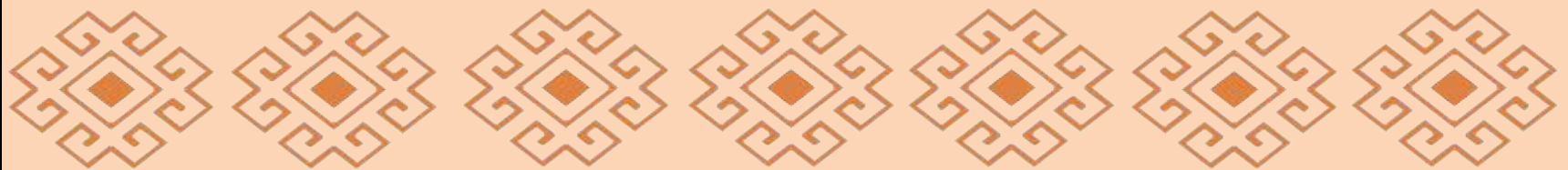

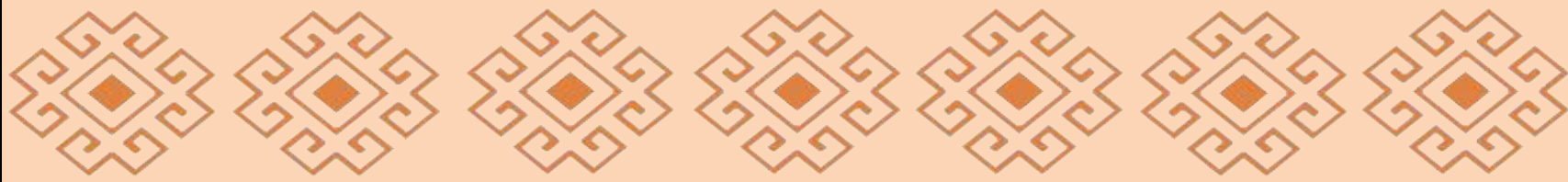
«Шинелян ўдыр» - кум кыдежан,
куд сўретан драма. Тиде пьесым
Сергей Николаевич 1941 ий июль
тылзыште тўналын да
1942 ий январь тылзыште возен пытарен.
Тудын темыже – Кугу Отечественный сар
жапыште советский воин-влакын
фронтвой героизмышт да тылыште
улшо труженник-влакын
самоотверженный пашашт.
Премьерыже 1942 ий 9 июльышто лие.

Кугу сар жапыште драматург
Сергей Николаевич Главлит
начальниклан ыштен, Марий АССР
Писатель ушемем вуйлатен.
Шуко писательже фронтышто
лийын, кажне дене пенгыде кылым
кучен. Личный архивыште фрон
гыч толшо кум лука письма-влак
реликвий семын аралалтыныт.
Тыгайжым Н. Лекайн, Г. Ефруш,
М. Казаков, М. Майн, А. Бик,
С. Вишневский, В. Рожкин,
Шадт Булат, В. Чалай возеныт.

Сар жапыште тылыште паша пеш
чот шолын. Тидым ончен,
чодыра озанлыкысе пашазе-влакын
ударлын пашам ыштен,
фронтлан полшымышт нерген
1943 ийыште «Элнет серыште»
пьесым возен. Театрыш да
конкурсеш пуэн. Жюри кокымшо
премий дене палемден.

1943 ий 23 июльышто
Мария Васильевна Николаева
дене мужырангыт. Кум икшывым
ончен куштеныт. Пел курымым
пырля иленыт. Саша эргыже
ачажын корно дене ошкылын,
манаш лиеш. Режиссёрлан
тунем лектын, мари́й, руш да
музыкальный театрлаште ятыр
спектакльым, ты шотыштак
ачажын «Айвикажым», шынден.

1943 ий 13-14 декабрьште партий Марий обком полшымо дене Йошкар-Олаш писатель-влакын республиканский конференцийыштым эртареныт. Писатель-влак погынымаште Сергей Николаев «Отечественный сар жапысе марий литература» докладым ыштен.

1946 ийыште, Марий республиклан 25 ий темме кечын, литература ден искусство фронтышто сенымашым ыштымылан драматурглан Марий АССР искусствын заслуженный деятельже почётный лумым да Трудовой Йошкар Знамя орденым пуэныт. Тиде кок награде Сергей Николаевым литература пашалан эше чот кумылан ден.

Сергей Николаев пайрем годым Шереганово ял калык дене мутым вашталта.

«Шочмо кече» пьесым драматург 1946-1947 ийыште возен. Кум кыдежан, куд сүретан пьесе Октябрьский революцийын 30-шо идалык темме юбилейжылан возалтын да тудым республиканский конкурсышто палемдыме. Тиде жапыштак Сергей Николаев «**Толынат тый**» мурым келыштарен, музыкым Кузьма Смирнов возен. Тиде муро рушлат, марлат калык коклаш чот шарлен. Премьера 1947 ий 7 ноябрьыште лийын.

*Татьяна Рябина-ялысе учительница
«Шочмо кече» пьесе гыч.*

«Айвика» - ныл кыдежан, вич сүретан музыкальный драма. Тиде пьесым С. Николаев ятыр жап возен – 1940 ий гыч 1948 ий марте. Тиде пьесын темыже тыгай: кугыжан власть годымсо условийыште самырык марий үдырын мучашдыме неле, орлыкан илышыже да тиде илыш дечутлен эрык илышыш лекташ тыршымыже, ару йöратымашым поянлык дене, окса дене але түрлö религиозный йöла да суеверий дене налаш ок лий.

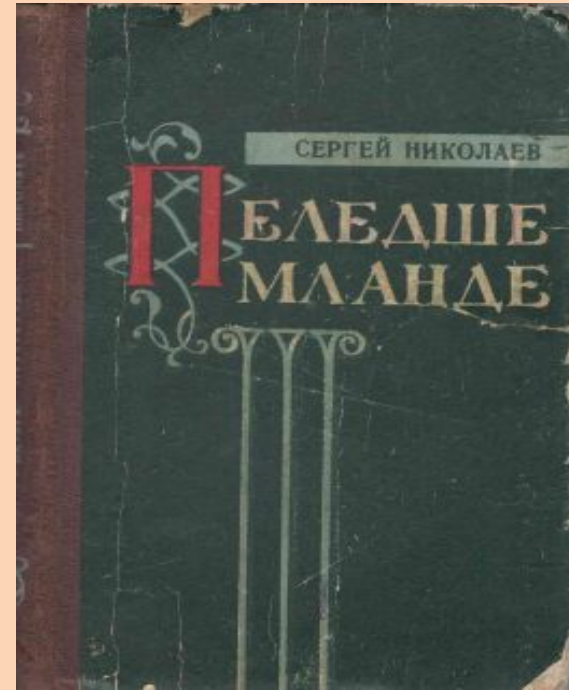
*Г. Пушкин Азаматын рольышто,
М. Романова Айвика рольышто*

«Акпарс» - ныл кыдежан, кандаш сүретан драматичсекий повесть, марий литературышто документально-исторический темылан возымо сылнемутан первый кугу произведений. Марий калыкын руш государствыш ушнымыж нерген да тиде ушнымаш годым каен шогышо тале кредалмаш нерген ойлалтеш.

1967-70 ийлаште «Комиссар-влак» историко-революционный драмым
воза. 1974 ийыште Михаил Шкетан лумеш Марий драмтеатрыште
«Комиссарын чапше» пьесым шындат.

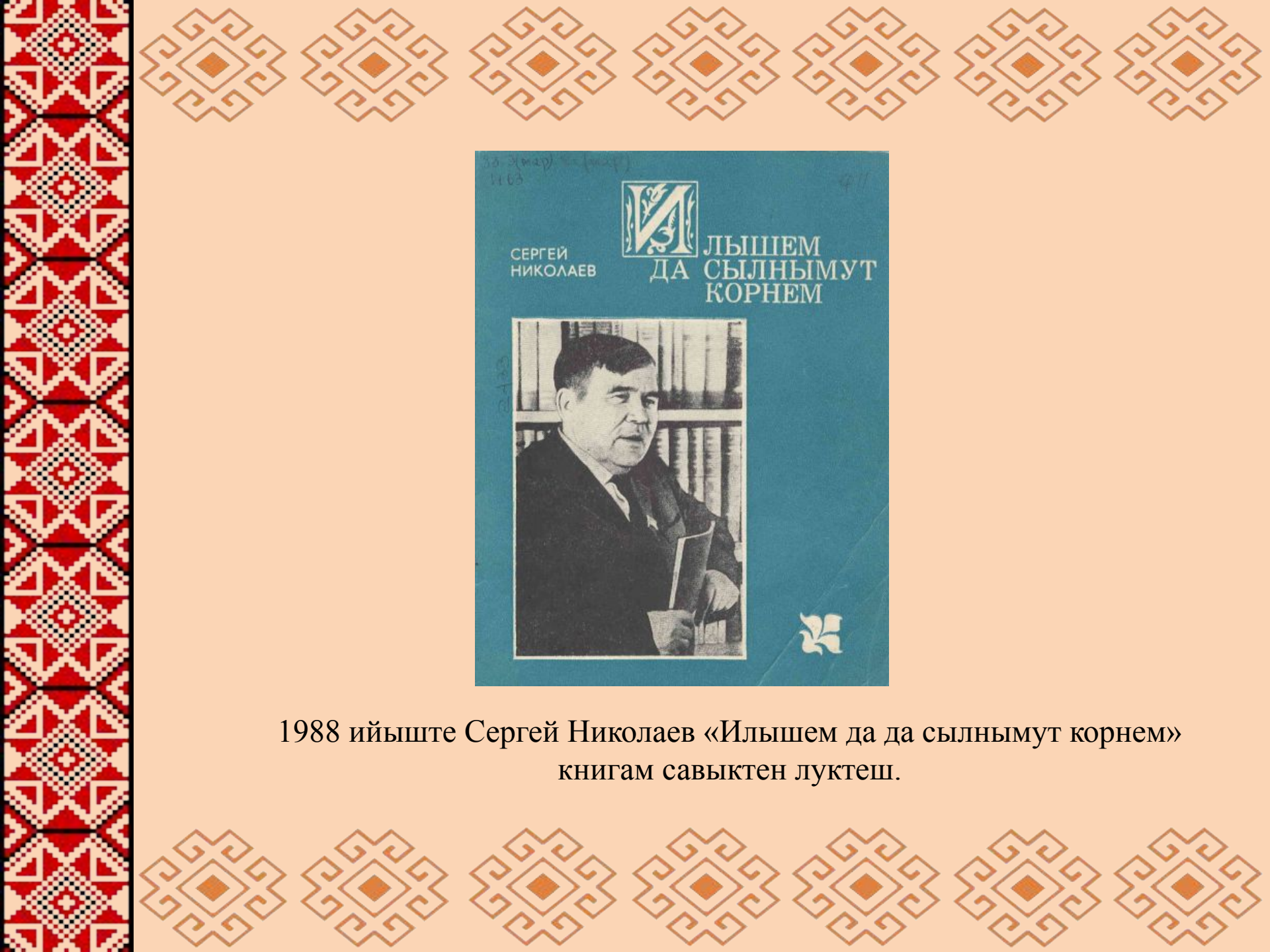
1947 ийыште Сергей Николаевым Марий АССР Верховный Совет депутатлан сайлышт, Минист-влак Совет пелен искусство паша управленийын начальникшылан пенгыдемденыт. МАССР-лан 30 ий темме лүмеш колхоз темылан «**Мланде пеледеш**» пьесым 1950-51 ийлаште воза. Академик В.П. Мосоловын образшым профессор Воронцов гоч ончыктен. Премьера 1951ий 22 июньышто лие.

1951 ийыште угыч обллитыш куснен.
Тиде жапыште «Элнет пүнчер»
повестым воза да «Ончыко» журналеш
печатлалтеш. 1962 ийыште книга
издательство тудым посна савыкта.
1951 ийыште Марий АССР-лан
30 ий темме годым правительство
драматург Сергей Николаевым
«Знак Почёта» орден дене суапландара.
1956 ий февральыште марий театр
«Салика» пьесым кум шүдымшö гана
ончыкта, литературный, театральный
общественность сылнымут пашаште
25 ий ыштымым торжественно палемда.

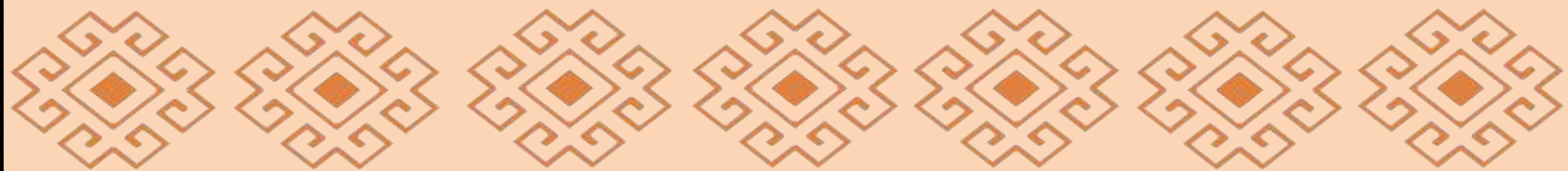

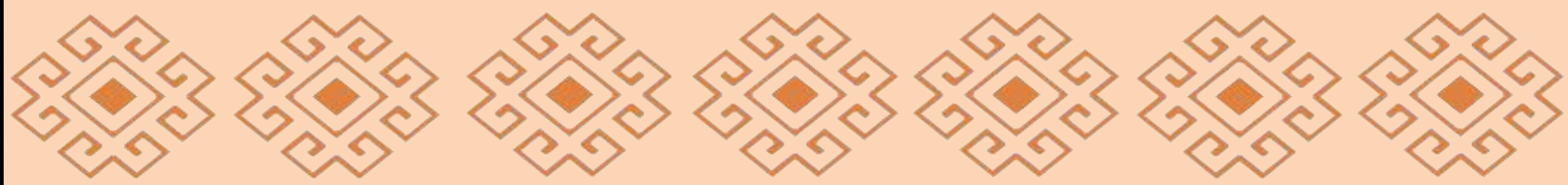
1953-55 ийлаште С. Николаев «Пистер лонгаште» пьесым возен. 1958 ий мартыште 50 ияш лүмгечыжлан Марий АССР-ын калык писательже почётный лүмым пуышт. Варажым угыч Писатель ушем вуйлатышлан сайлышт. 1960 ий 15 ноябрьште Марий АССР-лан 40 ий темме лүмеш РСФСР Верховный Совет Президиум Почётный грамота дене наградитлен. 1968 ий мартыште СССР верховный Совет Президиум «Знак Почёта» кокымшо орден дене суапландара. 1980 ийыште «Оласе почётный гражданин» званийым пуышт. Мрий АССР-ын 1980 ийысе государственный премийым пуаш пунчалыныт.

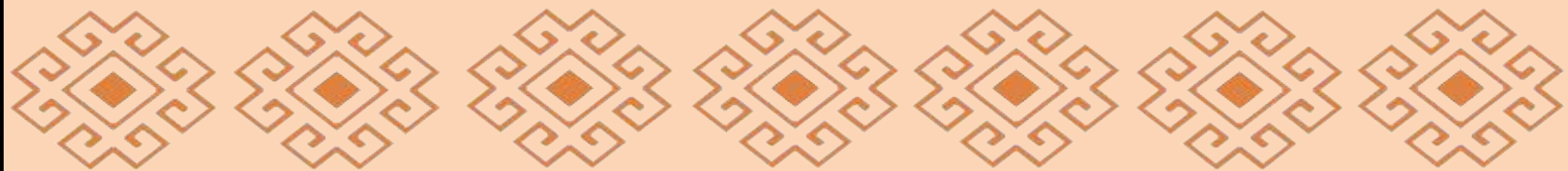

1988 ийыште Сергей Николаев «Илышем да да сълнымут корнем»
книгам савыктен луктеш.

5 октябрь 1933 ийыште Сергей Николаевич Николаевын шүмжө кырым чарна.

Тау ончымыланда!

Боголюбова Анастасия, зав. Коркатовской сельской модельной библиотеки,
Анисимова Клавдия Яковлевна, библиотекарь Коркатовской сельской модельной библиотеки.

